

4. Майкапар С. Музыкальное исполнительство и педагогика / Самуил Майкапар. – Челябинск : МПИ, 2006. – 224 с.
5. Марков А. Физиология человека / Марков А., Петров А., Коренева Л. – 1990. – Т. 16, № 4. – С. 108–114.
6. Метнер Н. Повседневная работа пианиста и композитора: страницы из записных книжек / Николай Метнер. – 2-е изд. – М. : Музыка, 1979. – 69 с.
7. Нейгауз Г. Об искусстве фортепианной игры: записки педагога / Генрих Нейгауз. – М., 1987. – 240 с.
8. Шульпяков О. Музыкально-исполнительская техника и художественный образ / Олег Шульпяков. – Л. : Музыка, 1986. – 128 с.

Статья освещает основные природные физиологические особенности форм руки человека, их приспособленность к игре на бандуре. Проводится анализ теорий известных педагогов, исполнителей и композиторов в связи с данной проблематикой.

Ключевые слова: игровой аппарат, физиология руки, формы руки, пальцы, моторика, аппликатура, бандура.

The article lights the basic natural physiology features of forms of hand of man, their adaptation to the game on a bandura. The analysis of ideas, looks of the known teachers, performers and composers is conducted on this question.

Key words: a hand, physiology, forms of hand, fingers, bandura.

УДК 785.7:78.087.682

ББК 85.313(4 Укр.)

Оксана Бобечко

ВИТОКИ Й РОЗВИТОК КАМЕРНИХ АНСАМБЛЕВИХ ФОРМ ЖІНОЧОГО БАНДУРНОГО ВИКОНАВСТВА

Стаття висвітлює питання генези камерних ансамблевих форм жіночого бандурного виконавства. Досліджена форма тріо як пріоритетна для жіночого ансамблю бандуристок. Розглядається творчо-виконавська діяльність провідних жіночих ансамблів, які представляють камерні форми бандурного виконавства.

Ключові слова: бандурне мистецтво, тріо бандуристок, жінка, бандура, ансамбль.

Маючи самостійну художню цінність, ансамбль є одним із багатьох найбільш складних видів виконавського мистецтва. Різноманітні навички виконавства, розширення музичного світогляду, формування художнього смаку та звукової культури, а також розуміння стилю, форми та змісту виконуваного твору виховуються завдяки ансамблевому виконанню [10, с.80]. Сформувавшись ще в XVI–XVII ст., кобзарське мистецтво до XX ст. мало переважно індивідуальний характер і лише в 1902 році на XII Археологічному з'їзді в Харкові з подання основоположника новітнього кобзарства Гната Хоткевича відбулося зародження й подальший розвиток колективної форми бандурного виконавства [16, с.84]. Створення дуетів, тріо, квартетів, а згодом і капел бандуристів відкрило новий – ансамблевий напрям виконавства в бандурному мистецтві, який залишається актуальним і популярним сьогодні.

Проблеми цього виду виконавства на бандурі у своїх дослідженнях розглядали Л.Воріна (жіночі та дитячі капели бандуристок), В.Дутчак (становлення та функціонування бандурних колективів за кордоном), Н.Морозевич (проблеми моноансамблю в контексті вокально-інструментальної співгри на бандурі), Л.Мандзюк (ансамблево-виконавська творчість бандуриста), Л.Пасічник (ансамблеве мистецтво України XX ст.). Мета пропонованої статті полягає у висвітленні історії становлення та функціонування, а також аналізі сучасних особливостей концертної діяльності професійних ансамблів камерних форм бандуристок.

Н.Морозевич, порушуючи у своєму дослідженні проблему розвитку такого ансамблю, зазначає: "...мобільний та, одночасно, місткий у багатоголосному вокально-ансамблевому та інструментально-оркестровому вираженні склад постає, мабуть, найбільш виразним, своєрідним та ефектно-сценічним" [11, с.146].

Важкою й тернистою була дорога жінок до бандурного мистецтва, незважаючи на те, що поодинокі й епізодичні дані про жінок-бандуристок сягають ще XV–XVII ст. [3, с.26]. Тільки на

початку ХХ ст. жінка-бандуристка упевненіше заявляє про себе як про спадкоємицю та продовжувачку кобзарської справи [4, с.8], а із середини ХХ ст. більш інтенсивно починається процес “ожіночування” кобзарства. Однією з яскравих прикмет ХХ ст. стала всеохоплююча тенденція розквіту “жіночого питання”, поява громадсько-політичних організацій, які цікавляться проблемами утвердження жіноцтва в соціумі, активізація участі жінок в адміністративно-владних процесах. У ХХ ст. з’являється новий тип жінки – феміністка, яка успішно доводить свої широкі можливості в усіх сферах людської діяльності (і в мистецтві зокрема), освоєно різноманітні, раніше не характерні їй професії, які споконвічно вважалися чоловічими. У цей перелік можна внести й кобзарство, яке дуже довгий час вважалося чоловічим пріоритетом. Вікова заборона жіночого виконавства на бандурі як такого, що суперечить кобзарській традиції та морально-філософським засадам цехового об’єднання кобзарів, поступово була знята лише у ХХ ст.

Частково торкаючись у своєму дослідженні фемінізації кобзарського мистецтва, дослідниця Л.Мандзюк вважає виникнення жіночого тріо в середині ХХ ст. закономірним наслідком історико-мистецького та соціально-ідеологічного життя суспільства [9, с.9]. Професіоналізація та академізація кобзарського мистецтва ХХ ст., вихід бандури на професійну сцену та міжнародний рівень популяризації нашого національного інструмента – фактори, що також сприяли подальшому й остаточному процесу “ожіночнення” бандури. Збільшення кількості жінок-бандуристок зумовило появу однорідних і мішаних камерних колективів та великих капел (як професійних, так і аматорських).

Появі в мистецькому житті України нового виду ансамблевого виконавства – тріо бандуристок завдячуємо досвідченому музикантові, відомому виконавцю-бандуристу, диригенту, педагогу, автору “Школи гри на бандурі”, учню видатного діяча культури, педагога й письменника, бандуриста Г.Хоткевича (1877–1938) Володимирові Кабачку (1892–1957). За його ініціативою 1949 р. було створене перше жіноче тріо в складі Тамари Поліщук, Ніни Павленко та Валентини Третьякової – студенток-першокурсниць Київського музичного училища ім. Р.Глієра. “Перший виступ тріо на українському вечорі став тріумфальним як для виконавиць, так і для їх педагога і творця ансамблю” [19, с.70]. У такому складі колектив неодноразово ставав лауреатом фестивалів, зачаровуючи своєю майстерністю слухачів, прищеплюючи їм любов до народної творчості й ансамблевої гри. Вони вперше презентували бандурне ансамблеве мистецтво тодішнього Радянського Союзу після сталінської “залізної завіси”. Значним успіхом тріо був виступ на Міжнародному фестивалі народного мистецтва в Норвегії в 1955 р., а вже наступного 1956 р. бандуристки здобули золоту медаль на V Міжнародному фестивалі молоді і студентів у Варшаві. Колектив гастролював не лише на Батьківщині, а й по всьому колишньому СРСР і далеко за його межами. Композиції у виконанні першого жіночого тріо звучали в Європі, Азії, Австралії та Америці. Їхні пісні були записані на платівках в Австралії, Канаді, Росії й Україні. Основу репертуару бандуристок складали ліричні та жартівливі українські народні й авторські пісні, серед яких: “Ой, дівчино, шумить гай”, “Місяць на небі”, “Стрічалися на полі” М.Колесси, “Гуцулка Ксеся” Я.Барнича та “Червоні маки” Р.Савицького, “Київські каштани” П.Майбороди, “Ой не моргайте, дівчата” Є. Козака. Для згаданого колективу згодом писали пісні О.Білаш, І.Шамо, І.Поклад, В.Верменич, Я.Цегляр, А.Пашкевич та інші композитори-сучасники.

Від 1962 р. Тамару Поліщук, яку запросили до Львівського театру опери та балету імені І.Франка (сьогодні театр носить ім’я Соломії Крушельницької. – *О.Б.*), замінила Неллі Бут-Москвіна. Перше жіноче тріо бандуристок, здобувши любов та визнання слухачів, згодом стало концертною одиницею Української республіканської філармонії (1953–1988) і мало своїх послідовників у всіх регіонах держави. Творчо-виконавська діяльність колективу вплинула на подальший розвиток подібних колективів, а учасницям ансамблю за вагомих внесок у розвиток кобзарського мистецтва були присвоєні високі звання спершу заслужених, а згодом народних артисток України, також бандуристки нагороджені орденами “Знак пошани”.

Найбільшим здобутком колективу стало започаткування нової виконавської форми, що визначила й нову традицію в кобзарстві сьогодення, – тріо бандуристок. Принципово новим у створенні цього колективу був його жіночий склад, адже малі чоловічі ансамблі існували й раніше, зокрема в класі Г.Хоткевича (квартет у складі І.Олешка, Я.Гаєвського, Л.Гайдамаки та О.Герашенка), а також й у В.Кабачка в Київському музичному училищі та консерваторії (тріо в

складі А.Грица, В.Лапшина й А.Маціяки та квартет – С.Баштан, А.Омельченко, В.Кухта й В.Лапшин). Окрім того, перше тріо бандуристок фактично сформували й репертуарні тенденції, притаманні для жіночих форм колективів, а саме: народні пісні ліричного та жартівливого характеру, авторські естрадно-ліричні й патріотичні твори українських композиторів, у яких оптимально поєднувалися вокальне триголосья (гармонічного й імітаційного характеру) та акомпанемент бандур поліфонічного імітаційного й компліментарного характеру.

Вагомий внесок у розвиток бандурного виконавства професійно-академічного напрямку, у т. ч. ансамблевого, зробив видатний бандурист, народний артист України, професор НМАУ ім. П.І.Чайковського Сергій Баштан. Педагогом були створені дуети бандуристів у складі заслужених артистів України, лауреатів Всесоюзного конкурсу К.Новицького й В.Кушпета, Р.Лісничої та В.Ковалець.

Продовжуючи справу В.Кабачка, С.Баштан також формує у своєму класі тріо бандуристок у складі Т.Грищенко, М.Голенко та Н.Писаренко. Колектив здобув велику популярність і любов слухачів, концертуючи не лише в Україні, але й у багатьох країнах світу. Великий і різноманітний репертуар, високопрофесійний виконавський рівень стали візитною карткою тріо, учасниці якого були удостоєні найвищих державних нагород – Державної премії імені Т.Г.Шевченка та звання народних артисток України.

Наступним визначним колективом такого складу, створеним С.Баштаном, стало тріо бандуристок Черкаської філармонії “Вербена”. Колектив започаткований 1984 р., коли його учасниці Л.Олійник (Ларикова), Л.Глотова (Зайнчківська) та О.Калина були ще студентками Київської державної консерваторії (нині – Національна музична академія імені П.І.Чайковського. – *О.Б.*). Від 1987 р. тріо бандуристок – артистки Черкаської обласної філармонії. Підтвердженням високого професіоналізму ансамблю стало не лише визнання шанувальників, але й переможні виступи (І премії) “Вербени” на конкурсах і фестивалях (Всеукраїнський конкурс виконавців на народних інструментах – Івано-Франківськ, 1988; Міжнародний конкурс імені Гната Хоткевича – Київ, 1993).

Серед подібних колективів тріо “Вербена” вирізняється творчою самобутністю. Тематичні програми цього колективу під назвами “Звучи, рідна мово”, “Із трьох криниць”, “Не вмирає душа наша”, “Народові не можна постаріти, як він корінням в думах і піснях” насичені неперевершеними пісненими зразками. У репертуарі ансамблю значна кількість народних пісень, особливе місце серед яких посідають старовинні народні пісні Черкащини, Кіровоградщини та Полтавщини, які бандуристки записали у своїх родинах, а також найкращі авторські українські естрадні пісні, серед них знамениті “Два кольори”, “Чорнобривці”, “Пісня про рушник”. Проникаючи в глибину змісту кожного твору, артистки доносять до слухачів завершені мистецькі композиції, які торкаються струн людської душі.

Оригінальні концертні костюми учасниць колективу вдало доповнюють лірико-романтичний образ “Вербени” й мають свої назви: “Маруся Чурай”, “Елегія” та “Червона калина”. Виконавиці внесли й певні новації в зовнішні ознаки концертних форм – виступ стоячи, використовуючи спеціально виготовлені підставки для бандур, інструментарій нетипового білого кольору.

Слід зазначити, що вперше в історії бандури учасниці тріо “Вербена” виступали в супроводі духового та симфонічного оркестрів, а також у супроводі Національного оркестру народних інструментів. У їх виконанні прозвучали: “Озвуться птицями гаї” О.Білаша, “Як я люблю тебе” І.Поклада, “Біла казка” О.Соприко, народні пісні “І снилося дівчині з ночі”, “На вулиці скрипка грає”, “Коломийки” та багато інших творів. Усі виступи колективу в столиці України мали надзвичайний успіх і визнання слухачів [17, с.4]. Учасниці тріо бандуристок “Вербена” удостоєні звання народних артисток України. Про самобутній мистецький колектив знято музичні фільми “Літо зоряне”, “Де ти, пташино?” обласною Черкаською телерадіокомпанією, а також “Якось у проліску” і “Пісенне намисто” Національною телекомпанією України. Колектив і сьогодні продовжує свою творчо-виконавську діяльність на високому професійному рівні, підкорюючи все нових прихильників.

Відомими та популярними були також колективи Львівщини, зокрема, тріо бандуристок, створені при Львівській консерваторії. Першим ансамблем такого складу було тріо сестер Даниїли, Марії та Ніни Байко. Молоді музиканти починали свою творчу діяльність у класі

бандури В.Герасименка, чия постать відіграла визначальну роль у формуванні бандурної школи на Західній Україні [5, с.252]. Завдяки копіткій праці студентки досягли вагомих успіхів з фаху, часто виступали на концертах і як вокальне тріо, і як тріо бандуристок. В їх репертуарі, який завжди поповнювався та оновлювався, були гуцульські й лемківські народні пісні, романси, твори українських композиторів, композиції В.Моцарта, Ф.Мендельсона, Р.Шумана, Е.Гріга. Серед найбільш популярних творів – лемківські народні пісні “Будь здорова, землице”, “Гори наші Карпати”, “Ой верше мій, верше”, а також спеціально для них аранжовані “Баркарола” С.Людкевича, “І чого тікати” М.Колесси, “Ой не моргайте, дівчата” Є.Козака та чимало пісень А.Кос-Анатольського.

У 1956 р. сестри Байко отримали звання дипломантів Республіканського та Всесоюзного конкурсів у Москві за краще виконання пісень і романсів радянських композиторів. Уже наступного 1957 р. учасниці тріо здобули перемогу на VI Всесвітньому фестивалі молоді та студентів у Москві. За чудове виконання народних пісень їх було нагороджено Золотою медаллю та дипломом I ступеня. Гастролюючи на Батьківщині, а також у ближньому та далекому зарубіжжі, співачки завжди достойно представляли українське мистецтво та мали велику кількість шанувальників. За їх участю була створена поетична кінокартина “Сійся, родися, жито-пшениця” [2, с.4]. Згодом вони отримали звання народних артисток України, стали лауреатами державної Шевченківської премії.

Послідовницями славетного тріо сестер Байко, а також справи батька та вчителя стали сестри Ольга й Оксана Герасименки. Доньки славного майстра 1974 р. разом зі своїми однокурсницями з музичного училища, спочатку з Христиною Маковською (Залуцькою), а потім з Ольгою Войтович (Стащишин), створюють тріо бандуристок. Щороку колектив освоював змістовні програми з наростаючими труднощами, вів активну концертну діяльність не лише в Україні та республіках колишнього СРСР (Росії, Білорусії, Молдавії), а й за кордоном (Польща, В'єтнам, Японія). Уже будучи студентками консерваторії, дівчата щороку готували півгодинні програми на Львівському телебаченні, неодноразово брали участь у популярних на той час програмах Центрального телебачення в Москві, здійснили записи у Фонди Українського радіо. 1978 р. учасниці колективу стали лауреатами I премії Всесоюзного конкурсу, присвяченого XI Всесвітньому фестивалю молоді і студентів [8]. Згадане тріо вирізнялося з-поміж інших багатством репертуару: від проникливої патетики народних пісень до сучасних естрадних ритмів, від інструментального багатоголосся класичних творів до прозорості й легкості чистих дівочих голосів.

Для колективу були принагідно присвячені твори українських композиторів Володимира Івасюка – “Калина приморожена”, “Шумить пшениця, як Дунай”, Олександра Яковчука – “Рапсодія-дума” та ін. [5, с.255].

Після виходу з колективу Оксани Герасименко (у 1983–1991 рр. бандуристка проживала на Кубі) склад тріо змінювався декілька разів, однак незмінною в ансамблі була Ольга Герасименко. Учасницями колективу в певні періоди були Світлана Оліщук, Любов Олендій, Марія Вислоцька та Христина Залуцька. 1988 р. на Республіканському конкурсі виконавців на народних інструментах в Івано-Франківську тріо в складі Ольги Герасименко, Ольги Войтович і Христини Залуцької отримало звання лауреата. У такому складі вони в 1991 р. організували поїздку до США, де й записали матеріал для фірми “Євшан” (аудіокасета, пізніше компакт-диск). Три нотні видання з репертуару колективу, до яких увійшли 30 вокально-інструментальних творів, стали результатом багаторічної діяльності Львівського тріо бандуристок. Упорядкування та видання збірників “Співають львів'янки” (1993), “Диво-струни” (1997), “Пісні українських композиторів для тріо та ансамблів бандуристок” (2000) здійснила Ольга Герасименко (Олійник) у США. Нотний репертуар, уміщений у посібниках, суттєво збагатив навчально-педагогічний і концертний репертуари бандуристів.

На Львівщині перше тріо бандуристок обласної філармонії об'єднало Роману Василевич, Надію Хому та Мар'яну Серняк. Колектив проводив широку концертну діяльність упродовж 1971–1997 рр., а визнанням їх високого творчого потенціалу стало присудження почесних звань заслужених артисток України (1987).

Вдало розпочату ними естафету продовжує та популяризує сьогодні творча молодь. Жіночий квартет бандуристок “Львів'янки”, заснований у ЛДМА ім. М.Лисенка 2000 р. до-

центом Львівської державної музичної академії імені М.Лисенка, лауреатом міжнародних конкурсів і фестивалів, відомою українською бандуристкою та композитором Оксаною Герасименко, відразу здобув широке визнання й любов слухачів. Квартет у складі Наталії Ференц, Лесі Нікітіної, Ірини Григорчук та Олени Кушнір під керівництвом Оксани Герасименко 2001 р. став дипломантом Міжнародного конкурсу імені Гната Хоткевича (Харків) і випустив дебютний аудіоальбом “Калино, покровителько любові”, а вже у 2003-му бандуристки – лауреати Національного конкурсу імені Григорія Китастого (Київ). 2004 р. у складі колективу відбулися зміни – Ференц Наталію замінила Ковальчук Тетяна, і квартет уже в такому складі стає лауреатом III Міжнародного конкурсу імені Гната Хоткевича, випускає перший компакт-диск “Львів’янки”, а з вересня цього ж року бандуристки стають солістками Львівської обласної державної філармонії. 2006 р. колектив репрезентував новий компакт-диск під назвою “Скарби душі”, який був своєрідним перехідним етапом у творчості ансамблю. Сьогодні колектив виступає в новому складі: Оксана Коломієць, Леся Нікітіна, Ірина Григорчук та Олена Кушнір. 2007 р. колектив став лауреатом IV Міжнародного конкурсу імені Гната Хоткевича (Харків).

Особливістю цього колективу є своєрідна репертуарна політика, зорієнтована на синтез українських народних пісень і різножанрових інструментальних і вокально-інструментальних творів українських і зарубіжних композиторів (Й.Баха, А.Вівальді, Д.Бортнянського, Ф.Шуберта, М.Лисенка, В.Барвінського, К.Стеценка, А.Кос-Анатольського, Б.Фільц). Почесне місце в репертуарі ансамблю займають авторські композиції й аранжування творчого наставника квартету О.Герасименко.

У виконанні квартету звучання бандури вдало й органічно поєднується зі скрипкою (Ольга Лучак, Андрій Кушнір), альтом (Володимир Бойчук), віолончеллю (Олесь Пахолків) та наєм (Олег Довгаль), що дає великі можливості для збагачення репертуару, розвиває нові грані бандури в її тембральному поєднанні з класичними струнними чи духовими інструментами.

Проте найбільш повно творчість колективу можуть охарактеризувати теплі слова шанувальників, які особливо підкреслюють “високий професійний рівень виконання бандуристок”, “... творче обдарування дівчат та технічну досконалість у володінні інструментом”, звучання “єдиного цілісного музичного організму” [15].

Популярність жіночих камерних колективів спонукала до створення подібних колективів на Волині. “Ансамблева традиція була започаткована в Луцькому культурно-освітньому училищі Раїсою Гіщинською, яка у 60-х роках ХХ століття організувала квартет бандуристок у складі Н.Ващук, З.Ковальчук, Г.Чубок та Н.Шпирки, що мав великий успіх” [12, с.64]. Їх продовжувачем стало тріо бандуристок Луцького міського Будинку культури в складі Лідії Войнаровської, Ірини Ольшевської та Мирослави Сточанської. Упродовж 1984–1995 років колектив проводив активну концертну та творчу діяльність на міському, обласному, всеукраїнському й міжнародному рівнях. Тріо неодноразово було дипломантом міжнародних конкурсів народної музики “Червона ружа”, “Дунай, Дунай голубий” (Югославія, 1986, 1988), “Живе Різдво” (Австрія, 1990).

Не зважаючи на подібність тембрового складу ансамблів малої форми музикування, зокрема тріо бандуристок, кожному такому колективу притаманний ряд специфічних рис, відмінних від аналогічних ансамблів – виконавський стиль та репертуар. Такий невеликий колектив, як тріо, має широку амплітуду можливостей для презентації як вокальної, так і інструментальної музики. Не стало винятком і волинське тріо, для якого притаманними рисами стає особлива увага супроводу (задля використання багатих можливостей бандури як інструмента, демонстрації яскравої виконавської техніки й виразного фразування) та вокальним партіям виконуваних творів (високе володіння вокальною технікою, спорідненість трьох голосів бандуристок).

Оригінальність і неповторність ансамблю проявлялися також і в підборі репертуару, адже багато обробок, аранжувань та перекладів творів створювалися самими учасницями колективу. До переліку виконуваних бандуристками творів входили композиції класиків, сучасних авторів, а також народні пісні. Одними з перших вони почали виконувати обрядові пісні (колядки) в супроводі бандур. Кращі зразки української музичної класики та народної пісенної творчості з репертуару колективу ввійшли до фондів обласного й Всеукраїнського радіо та телебаченням [12, с.67]. Тріо бандуристок Луцького міського Будинку культури завжди супроводжували

перемоги, успіх та вдячність слухачів. Зробивши значний вклад у культурний простір не лише Волині, але й усієї України, популяризуючи бандурне мистецтво, колектив став добрим прикладом для наслідування молодими бандуристами.

Послідовницями цього колективу можна вважати тріо бандуристок “Диво-струни” в складі студенток Волинського державного університету імені Лесі Українки. Незмінними учасницями колективу є Олена Нагірна та Наталя Никитюк. У першому складі (1999–2002) виступала Анна Трач, у другому (2002–2004) – Алла Омельчук, а від 2004 р. – Катерина Ковальчук. Художнім керівником ансамблю є колишня учасниця тріо бандуристок Луцького міського Будинку культури, доцент кафедри музичних інструментів Волинського державного університету імені Лесі Українки, відмінник освіти Мирослава Сточанська. “Диво-струни” – володар гран-прі Міжнародного музичного фестивалю “Срібні струни” (Тернопіль, 2000), дипломант Міжнародного конкурсу бандуристів імені Гната Хоткевича (Харків, 2001), лауреат XII Міжнародного Гуцульського фестивалю (Косів, 2002), лауреат II Всеукраїнського музичного фестивалю “Просвіта” (Київ, 2003). Тріо бандуристок має низку записів на Волинському радіо і телебаченні. Репертуарну основу ансамблю складають українські народні й авторські пісні, а також твори національно-патріотичного характеру: “Дума про козацькі могили” (муз. і сл. А.Кос-Анатольського, аранж. М.Сточанської), “Молитва за Україну” (муз. М.Стефанишина, сл. Л.Засядко, аранж. Н.Никитюк) та ін. Колективу притаманна висока майстерність виконання творів і тонке відчуття характеру музики.

Тріо “Мальви” в складі Тетяни Марковської, Галини Касаткіної та Ніни Морозевич успішно представляє Одеську область. Колектив створений 1993 р. на кафедрі народних інструментів Одеської державної музичної академії ім. А.Нежданової, а з 1994 р. бандуристки – артистки Одеської філармонії. Звучанню колективу притаманний якісний інструменталізм у сполученні з професійним вокалом. У репертуарі ансамблю багато фольклорного матеріалу, а також авторські композиції, написані спеціально для тріо “Мальви”. Ці твори вирізняються технічною та драматургічною виразністю інструментальних партій, у них простежується паритетне співвідношення вокальної й інструментальної партій і розгорнута композиційна форма, насичена модуляційними побудовами й хроматизмами. Серед найбільш популярних творів колективу українські пісні “Ой, гоп...” (обр. В.Власова), “Тече вода з-під явора” Л.Малічкіної (на сл. Т.Шевченка), численні твори одеських композиторів: вокально-інструментальна сюїта В.Власова на сл. Р.Бродавка “Нелюбимих жінок не буває”, вокально-оркестрова поема О.Сокла “Щедрик” за М.Леонтовичем (для тріо й духового оркестру) та ін. Бандуристки знялися в документальному фільмі швейцарського телебачення під назвою “Дружба, або Мандрівка із Стамбула в Одесу”. Тріо “Мальви” є лауреатом першої премії Міжнародного конкурсу “Золоті трембіти”, їх удостоєно почесних звань заслужених артисток України, а керівника Ніну Морозевич – заслуженого діяча мистецтв України.

Таким чином, насичений музично-інформаційний простір сьогодення спонукає сучасних бандуристів вирішувати завдання, які полягають не лише у відродженні, збереженні та примноженні народних мистецьких традицій, а й у пошуку нових форм презентації мистецтва, яке вони намагаються донести до широкого кола слухачів. Тому нині традиційне звучання бандури, ансамблів малих форм і капел бандуристів часто можна зустріти з епізодичним залученням інших музичних інструментів (квартет “Львів`янки”, тріо “Вербена” та ін.). Виконавці-бандуристи використовують допоміжні засоби художньої виразовості, естрадний вокально-ритмічний і джазовий стилі, а також нові колористично-тембральні поєднання.

Від першого жіночого тріо й до сьогодні пріоритетними жанрами репертуару бандурних камерних колективів були й залишаються твори вокально-інструментального спрямування. У першу чергу, це обробки народних пісень різного характеру (від історичних до жартівливих, від епічних жанрових картин до сатиричних мініатюр і т. д.), що співзвучно природі українського національного інструмента. Лірична (настрої кохання й природи) та жартівлива сфера певний період переважала й заміняла історичну спрямованість пісень. Фактурний виклад вокалу та акомпанементу переважно підкреслював інтервально-гармонічну природу українських пісень. Для сучасних обробок уже більше характерними стають контрастні, внутрішньо насичені епізоди загальної композиції, поліфонічність, ускладнення гармонічної мови, що проявляється на рівні й вокальних, й інструментальних партій. “Новаторські риси спрямовані на більш глибокий

вияв образного змісту народного першоджерела, його емоційного настрою, психологічне розкриття сюжетно-змістових колізій” [7, с.181–182].

Другу нішу займають авторські твори українських композиторів лірично-естрадного характеру. Цей репертуар увійшов у виконавську практику в середині 70-х років і залишався популярним досить довго, ставши своєрідним заміником національно-патріотичним творам, які в умовах радянської ідеології виконувати було неможливо. Проте найкращі зразки ліричних творів української естради 70–80-х рр. залишаються поширеними й досі. Серед них твори О.Білаша, П.Майбороди, О.Зуєва, В.Івасюка, Ю.Ланюка та багатьох інших. Ці твори були як оригінальними (написаними спеціально для тріо), так і перекладеними (аранжованими для такого складу).

Розвиток інструментарію, зокрема, поширення бандур з механізмом перемикування тональностей, сприяв поширенню ладотонального багатства репертуару ансамблів, залученню до виконавської практики суто інструментальних творів – К.Мяскова, О.Яковчука, пізніше О.Герасименко та ін.

Таким чином, бандурне ансамблеве виконавство сьогодення представлено ансамблями однорідних камерних форм: дуети, тріо, квартети. Аналіз творчо-виконавської діяльності цих колективів дає підстави стверджувати, що така форма позитивно впливає на фахове формування, паралельно розвиваючи навички не лише інструментального, але й вокального ансамблю. Значні технічні та фактурні можливості сучасної бандури, її оригінальний тембр, широка палітра штрихів, удосконалена система перемикування тональностей дозволяють залучати до репертуару жіночих тріо бандуристок найрізноманітнішу за стилями й жанрами музику як минулих епох, так і сучасних композиторів. Це підтверджують і слова відомого корифея вітчизняного кобзарства С.Баштана про те, що капели й ансамблі бандуристів, а також жіночі дуети, тріо, квартети й капели бандуристок – “це новий етап в історії кобзарства. Вони не порушують народні традиції, а навпаки збагачують їх” [1, с.5].

1. Баштан С. Високий художній рівень – традиція кобзарського мистецтва / С. Баштан // Україна. – 1990. – № 37. – С. 5.
2. Білинська М. Квіти Прикарпаття. Вступна стаття / М. Білинська // Співають сестри Байко / [упоряд. М. Байко]. – К. : Музична Україна, 1972. – С. 3–5.
3. Бобечко О. Кобзарське мистецтво – жіночий аспект / Оксана Бобечко // Музикознавчі студії : наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка / [ред.-упоряд. О. Катрич, А. Душний, Б. Пиц]. – Дрогобич : Посвіт, 2009. – Вип. 21. – С. 22–31.
4. Бобечко О. Перші жінки-бандуристки України / Оксана Бобечко // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка та Національної музичної академії ім. П. Чайковського. Серія “Мистецтвознавство”. – 2006. – № 1(16). – С. 7–11.
5. Герасименко О. Становлення та розвиток професійного ансамблевого бандурного виконавства на Львівщині / О. Герасименко // Академічне народно-інструментальне мистецтво та вокальні школи Львівщини : зб. матеріалів наук.-практ. конф. – Дрогобич : Коло, 2005. – С. 250–260.
6. Дутчак В. Ансамблевий вид виконавства на бандурі : історія і сучасність (Вступна стаття) / Віолета Дутчак // Любіть Україну. – Івано-Франківськ : Плай, 2003. – С. 3–12.
7. Дутчак В. Розвиток професійних засад бандурного мистецтва 1970–1990 років : творчість і виконавство : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 / В. Г. Дутчак. – К., 1996. – 240 с.
8. Кияновська Л. Лицар бандури. До 80-річчя Василя Герасименка / Л. Кияновська. – Львів : ТеРус, 2007. – 60 с.
9. Мандзюк Л. Ансамблево-виконавська творчість бандуриста: мистецтвознавчий та психолого-педагогічний аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : 17.00.03 / Л. С. Мандзюк. – Харків, 2007. – 18 с.
10. Мандзюк Л. Інтелектуально творчий аспект предмета “Ансамбль в класі бандури” / Любов Мандзюк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного ун-ту ім. В. Гнатюка та Національної музичної академії ім. П. Чайковського. Серія. “Мистецтвознавство”. – 2006. – № 1 (16). – С. 80–84.
11. Морозевич Н. Бандурне мистецтво як культурне надбання сучасності : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.03 / Н. В. Морозевич. – Одеса, 2003. – 177 с.
12. Никитюк Н. Особливості творчої і концертної діяльності Волинського тріо бандуристок у культурологічному просторі Волині (80–90 рр. ХХ ст.) / Н. Никитюк // Наукові записки Тернопіль-

- ського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка та Національної музичної академії ім. П. Чайковського. Серія “Мистецтвознавство”. – 2006. – № 1(16). – С. 63–69.
13. Пасічняк Л. Академічне народно-інструментальне ансамблеве мистецтво України ХХ ст.: історико-виконавський аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Л. М. Пасічняк. – Львів, 2007. – 16 с.
 14. Павленко Н. Стоїть явір над водою / Н. Павленко // Бандуристе, орле сизий: віночок спогадів про Володимира Кабачка / [упоряд. С. Баштан, Л. Івахненко]. – К. : Музична Україна, 1995. – С. 91–93.
 15. Пащенко О. Дебют Львів'янок / О. Пащенко // Поступ. – 2004. – № 241.
 16. Супрун Н. Гнат Хоткевич – музикант / Надія Супрун. – Рівне : Ліста, 1997. – 280 с.
 17. Титаренко Л. В гаю пісенному “Вербени”. Передмова / Л. Титаренко // Вербена: пісенний дивосвіт. Твори з репертуару народних артисток України тріо бандуристок “Вербена”. До 20-річчя творчої діяльності колективу. – Черкаси : Брама-Україна, 2007. – Вип. 1. – 72 с.
 18. Уманець В. Відродження Державної капели бандуристів України / В. Уманець // Бандура. – 1997. – № 59–60. – С. 4–12.
 19. Файнштейн Л. Ой гей, та й хто горя не знає / Л. Файнштейн // Бандуристе, орле сизий: віночок спогадів про Володимира Кабачка / [упоряд. С. Баштан, Л. Івахненко]. – К. : Музична Україна, 1995. – С. 68–72.

Статья освещает вопрос генезиса камерных ансамблевых форм женского бандурного исполнительства. Исследована форма трио как приоритетная для женского ансамбля бандуристок. Рассматривается творчески-исполнительская деятельность ведущих женских ансамблей, которые представляют камерные формы бандурного исполнительства.

Ключевые слова: бандурное искусство, трио бандуристок, жєницина, бандура, ансамбль.

The article lights up the question of genesis of chamber band forms of womanish bandura performing. In research attention is concentrated on the trio of bandura-players, as to the priority form of womanish band of bandura-players. Creatively carrying out activity of leading womanish bands which present the chamber forms of bandura performing is examined.

Key words: bandura art, trio of bandura-players, woman, bandura, band.

УДК [78:061] (477.61) “1940/1980”

ББК 85.313 (4Укр=Луг)

Наталія Любецька

ЛУГАНСЬКА ФІЛАРМОНІЯ В МУЗИЧНІЙ КУЛЬТУРІ РЕГІОНУ 1940–80-х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядається творча діяльність Луганської філармонії в період 1940–80-х років. Простежується шлях її становлення. Висвітлюються основні досягнення та творчі тенденції. Виявляється значення цієї установи в пропаганді музичної культури в регіоні в зазначений час.

Ключові слова: Луганська філармонія, музична культура Луганщини, музичне виконавство, композиторська творчість, гастрольно-концертна діяльність.

В умовах тотальної глобалізації, що є характерною ознакою розвитку сучасної світової цивілізації, гостро постають питання збереження широкого шару культурних цінностей окремих держав, націй, етносів, регіонів тощо.

У зв'язку з необхідністю підвищення духовності українського суспільства в період становлення державності та національного відродження України особливої актуальності набувають дослідження історії й традицій музичного життя окремих регіонів, що є основою “тектоніки” музичної культури країни в цілому.

Якщо музична культура деяких регіонів України вже поставала як об'єкт у наукових дослідженнях, зокрема, у дисертаціях і монографіях К. Демочка (музичне життя Буковини), Г. Локощенка (музичне життя Сумщини), М. Загайкевич (музичне життя Західної України), Т. Статух (музична культура Львова), А. Литвиненко (музична культура Полтавщини), М. Ржевської (музика Наддніпрянської України), П. Шиманського (музичне життя Волині), Т. Росул (музичне життя Закарпаття), М. Черепанина (музична культура Галичини), то музично-культурне поле “східної брами” України, тобто Луганщини, і досі знаходиться поза увагою науковців.